

ספר פנים יפות על התורה

והוא ביאור מים חיים, על דרך פרד"ס נובעים,
ממעייץ היוצא מקודש הקדשים
הרב הגאון האמיתי, פאר מקדושים
מרנא ורבנא רבי פנחס הלוי איש הורוויץ זצלה"ה
בן הרב הגאון מוהר"ר צבי הירש הלוי זצלה"ה

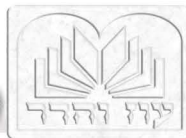
חלק שלישי מספר הפלאה

ועליו נוסף אומר הבא מן החדש
ביאור נפלא למען ירוץ הקורא בו
בו הורחבו הדברים בסגנון בהיר
ושמו יקרא

מאיר פנים

ה' תשפ"ב

ספר פנים יפות

עם ביאור
מאיר פנים

נתחבר ע"י
הרב הגאון ר' מאיר זלמן שטעג שליט"א

יו"ל ע"י
ממלכת התורה עוז והדר
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד דק"ק באר משה מאנסי

כל הזכויות שמורות להרב מאיר זלמן שטעג שליט"א

10 Lenore ave. Monsey N.Y.

Tel. (845) 425-1362

הערות והארות יתקבלו בברכה
פקס: 184554251078 • email: msteg@kewnet.com

הפצה "היכלי תורה"

בארץ ישראל: טלפון - 02-9924603 פקס 03-5435884
בארה"ב: 437-3514 (718) Fax. (718) 437-0054 Tel.

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. ISRAEL

ה' תשפ"ב

א א וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו'. פירש"י: מתוך חיבתן לפניו מונה אותן כל שעה, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם. הנה, המנין השני היה צריך מפני שנפלו בעגל, וגם מפני שבתשרי התחיל שנה אחרת - ויש שלא היו בני עשרים ונעשו בני עשרים; אבל המנין השני שהיה בתשרי, והשלישי שהיה באחד באייר - ששניהם הם בשנה אחת כפירש"י בפרשת כי תשא (ל טו) [יש להבין למה נצרכו שניהם].

ושמעתי מאבי מורי הגאון ז"ל המנין שהיה בתשרי - היו כל ישראל ביחד ולא נודע מספר כל שבט ושבט, אבל מנין השלישי היה כל שבט ושבט בפני עצמו.

ואולי הטעם מפני שקודם שילוח מרגלים היו מוכנים ליכנס מיד לא"י, כדכתיב בריש פרשת דברים (ו 6) 'בואו ורשו את הארץ' וגו', וכיון שא"י מתחלקת לשבטים היה צריך לידע מספר כל שבט ושבט כמו שהיה באמת במנין בתחילת כניסתן לא"י בפרשת פנחס (להלן פק 10).

✧ מאיר פנים ✧

אמנם המנין השלישי לכאורה לא היה בו צורך, שכן המנין השני היה בחודש אייר, בתוך שנת המנין השני אותו מנו בחודש תשרי, וכמו שפירש"י בפרשת כי תשא (שמות ל טו)², וא"כ לא היה בו צורך כלל.

ושמעתי מאבי מורי הגאון ז"ל [רצ"ה הלוי אבד"ק טשארטקוב זצ"ל], כי במניית המנין השני בחודש תשרי היה מונה את כל ישראל במנין א', על כן עתה שב ומנאם שוב לידע מנין כל שבט בפרטות.

ואולי יש לומר טעם למניית כל שבט בפ"ע, שהוא משום שקודם לשילוח המרגלים³ היו מוכנים כבר כל ישראל להכנס אל ארץ הקודש, וכמאמר הכתוב (דברים א ח) 'ראה, נתתי לכם את הארץ, בואו ורשו את הארץ' - והיינו תיכף סמוך לאמירה⁴, וכיון שארץ ישראל נתחלקה

טעם המנין במדבר סיני - לידע מנין כל שבט בפרטות לצורך חלוקת הארץ

א א וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו'. ופירש"י: מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן - באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם, עכ"ד רש"י.

והנה כאשר נתבונן בסיבת מנייתם שוב ושוב, הרי שלכאורה סיבת המנין השני היתה, לפי שבאותה עת רבים נפלו בחטא העגל, ועל כן היה צורך לשוב ולמנותם לדעת מספרם, זאת ועוד, לפי שבחודש תשרי התחילה שנה חדשה, והיו מישראל שבאותה עת נעשו בני עשרים, שלא מנו אותם קודם לכן, ועל כן היה צורך במנייתן שוב^א.

א. כדברי רש"י [יובא בהערה הבאה].

ב. ז"ל רש"י שם: אי אפשר לומר, שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו 'באחד לחדש השני', והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר (שמות מ ב) ביום החודש הראשון באחד לחדש תקים וגו', ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר (שמות לח כו) ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו', הא למדת שתיים היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן (להלן פסוק 10) ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים, והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו

בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני עשרים. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה שנתחדשה שנה באחד בניסן, אבל שנות האנשים מנין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באייר.

ג. אז, גזר עליהם השי"ת לשהות במדבר ארבעים שנה.

ד. אמירת משה 'באו ורשו את הארץ' היתה בהיותם במדבר סיני, כמובא שם בפסוקים.

ולפי"ן לאחר שמנו י"א שבטים ממילא נודע מספר שבט האחרון כיון שכבר ידעו כללות כל ישראל ומספר י"א שבטים, ממילא נודע מספר הנשאר מן הכלל, והיינו דכתיב בכל השבטים 'לבני שמעון' (פסוק כג), 'לבני יהודה' (פסוק לו), ושבט האחרון שהוא שבט נפתלי כתוב סתם - 'בני נפתלי' (פסוק מז) - בלא למ"ד, והיינו מפני שלא היה צריך למנותם כיון שידעו מספר י"א שבטים מן הכלל, ממילא נודע מספר חלק י"ב שהוא הנשאר מן הכלל, לכך כתוב סתם 'בני נפתלי' - שממילא היה ידוע מספרם.

ואפשר עוד לומר, כי המספר הזה שהיה לצורך חלוקת א"י שסברו שיכנסו לא"י מיד כדכתיב בפרשת דברים (סז) (ואומר לנס) 'ראה נתתי לפניכם את הארץ] - בואו ורשו את הארץ', היו כל השבטים נוגעים בדבר שלא יאמרו על מי שהוא פחות מבין עשרים שהוא בן עשרים, שהוא להרבות מנינם כדי להרבות חלוקתן כדכתיב (לקמן טו זג) 'לרב תרבה נחלתו', וכמו שיבואר בפרשת פנחס בפסוק (סז פסוקים ג-ד) 'ידבר משה לאמר וגו' מבין עשרים שנה ומעלה' - דהיינו שחקרו עליהם אם הוא מבין

❦ מאיר פנים ❦

טעם שלא מנה במנין פרשת כי תשא כל שבט בפ"ע - לפי שחשש שמא יטו את תוצאות המנין להרבות נחלתם

ומעתה, נוסיף ונבאר עוד, [טעם מדוע לא מנה את ישראל בפרט - כל שבט בפ"ע, כבר בעת המנין השני] שכיון שסיבת מנין כל שבט ושבט בנפרד היתה, לפי שסברו באותה עת כי עומדים הם להכנס לא"י מיד, וכפי שהבאנו לעיל מן הפסוק בפרשת דברים (סז) 'ואומר אליכם וגו' בואו ורשו את הארץ' [תיכף לאמירה], ויש לומר מעתה כי כל השבטים נחשבו כנוגעים בדבר, בכדי להרבות נחלתם, כציווי הכתוב (לקמן טו זג) 'לרב תרבה נחלתו', וכדרך שנבאר בפרשת פנחס על הפסוק 'מבין עשרים שנה ומעלה' וגו' (שם פסוק ג), שבעת מנין זה חשש משה שמא לא תהיה הספירה כהוגן, ועל כן צוה לחקור יותר על כל נמנה, אם אכן מלאו לו עשרים¹. ואף כאן, כיון שידעו ישראל כי תיכף למנין עומדים הם להכנס ולירש

לשבטים, היה א"כ צורך לידע מנין של כל שבט ושבט בפ"ע, ע"מ לחלק את הארץ כראוי לכל שבט ושבט לפי גדלו, וכפי שהיה גם בעת כניסתם לארץ ישראל שמנו אותם כל שבט בפ"ע, וכמבואר בפרשת פנחס (להלן פכ"ו).

ומעתה נמצא כי אחר שנמנו י"א מהשבטים, לא היה צורך למנות את השבט האחרון, שכן כיון שידעו מנין כלל ישראל בכללות ממנין הכלל בפרשת כי תשא, נמצא מבורר מאליו מנין בני השבט האחרון הנותן. ובזאת יבואר שינויי הלשונות בפסוקים, שבכל השבטים אמר לשון 'לבני שמעון' (להלן פסוק כב), 'לבני יהודה' (להלן פסוק לו), ואילו בעת מניית השבט האחרון ה"ה - שבט נפתלי, שינה הכתוב ואמר סתם 'בני נפתלי' (להלן פסוק מב) - ללא האות למ"ד², משום שבניגוד לשאר השבטים, את שבט נפתלי לא מנו כלל, שהחלק הי"ב נתברר לבד כתוצאה מדיעת מנין י"א השבטים שנספרו כבר³.

ה. ועיין בבעה"ט שביאר בזה באופ"א.

ו. וכעין זה כתב בספר העמק דבר בשם האריז"ל, וז"ל: בני נפתלי. שמעתי מפי חותני הגאון מהרי"ץ זצ"ל בשם האריז"ל הקדוש, שמתחלה היו מניחין כל הפתקאות דכל ישראל בתיבה גדולה אחת, ואחר כך באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו, ובוררים כל אחד הפתקאות, וכל נשיא שמצא אחד משבטו היה מטיל בתיבתו, ואחר כך מנה מה שנתקבץ בתיבתו, משום הכי כתיב בכולהו לבני, פירוש זה הפתקא שייך לזה השבט, אבל בני נפתלי האחרון לא היה נשיא שלו בורר כלל, אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה, משום הכי כתיב בני, כל זה שמעתי.

ז. ברש"י שם: לרב תרבה נחלתו - לשבט שהיה מרובה באוכלוסין נתנו חלק רב, ואף על פי שלא היו החלקים שווים, שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים וכו'.

ח. ז"ל רבינו שם: וידבר משה ואלעזר הכהן אותם וגו', מבין עשרים שנה ומעלה וגו'. וצריך להבין מה הוצרך משה ואלעזר לדבר אותם על המנין, ולא מצינו כן במספרים ראשונים כשיצאו ממצרים שמנה אותם ע"פ ציווי הש"י ולא דבר עמהם, ועוד מהו מלת 'לאמר', ואפשר במלת לאמר שיאמר להם שאם לא ירצו לימנות או לא יאמרו האמת מפני חלוקת א"י וכמו שיבואר, יעברו בלאו וכו', ועוד מהו

דכתיב 'מבין עשרים שנה ומעלה' ולא הזכיר כלל עיקר הציווי למנות אותם, ועוד מהו דכתיב 'ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים' - ומה ענין יציאת מצרים בכאן, ונראה דלא הוי צריך לשאול אותם אלא שמשא ואלעזר מסתמא לא ידעו זמן בשנה שנוולד כל אחד במדבר, וע"כ צריך להיות ע"פ בני המשפחה שיאמרו זמן לידת כל אחד ואחד, אך זהו במנינים הראשונים ביציאת מצרים לא היה נגיעת ממון אלא לידע מספר יוצאי צבא היו כולם כשרים להעיד, אבל מנין זהו שהיה לחלוקת הארץ שכל מי שהוא בן עשרים יטול חלק, א"כ היו כולם נוגעים דאותו שבט היו נוגעים להרבות אנשים, כי ברוב החלקים יגדל חלק כל אחד לאחר חזירתם ליוצאי מצרים, וכן מי שאינו מאותו בית אב של יוצאי מצרים הוא נוגע למעט חלק של יוצאי בית אב כדי שייגיע להם יותר חלק בארץ, והחכימו לזה משה ואלעזר שלא לגלות טעם המספר בשביל חלוקת הארץ שכל מי שהוא בן כ' יש לו חלק בארץ, אלא אמרו להם סתם שהשי"ת צוה לימנות, וסברו שהמנין הוא כדרך שמנו בשעת יציאת מצרים לידע מספר יוצאים לצבא כדי שלא יהיו נוגעים בדבר ויגידו באמת מי שהוא יותר מבין עשרים שנה, והיינו דקאמר קרא שדיברו אתם לאמור מי שהוא בן עשרים, ואמרו להם שטעם המנין הוא כדרך הציווי כשיצאו ממצרים, וכיון שנודע להם האמת אמר להם 'אלהה תחלק הארץ'.

עשרים שנה ומעלה, וכן היה בהליכתן במדבר סיני לירש מיד א"י, והיינו דכתיב שם 'כאשר צוה ה' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים' ע"ש, וכאן היה צריך חקירה יותר שלא יאמר מי שהוא יותר מבן ששים, שהוא פחות מבן ששים, כדי שיטול חלק בא"י, שלא נחלקו אלא ליוצאי צבא, משא"כ בפרשת פנחס לא היה צריך חקירה, כי אותן שהיה יותר מששים כבר מתו במדבר, כדכתיב (לקמן כו סד) 'ובאלה לא היה איש מפקודי' וגו'. לכך היה צריך המנין הראשון שמנאם כל השבטים ביחד ולא כל שבט לבדו, וא"כ אין כאן נגיעה, ואח"כ מנה כל שבט לבדו בשביל החלוקה, והיינו דכתיב (להלן פסוק יח) 'ויתילדו על משפחותם' שביררו זמן הלידה של כל אחד ואחד.

ובריש פסחים דף ו' ע"ב: ונכתוב חודש הראשון ברישא וכו', - זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה וכו'. והקשה מהרש"ל דלמא היכא דמפרש הזמן מפורש, אבל היכא דכתיב סתמא מסתמא המקודם מוקדם והמאוחר מאוחר, ושמעתי מפי בן דודי הגאון מהו 'יצחק הלוי ז"ל דמוכח אפילו בסתם דאין מוקדם ומאוחר, דאי הוי כתיב בחודש הראשון ברישא לא הוי צריך למיכתב בשנה השנית דממילא נודע, דהא א"א לומר שהיה בשנה ראשונה שהיה בו פסח מצרים, וע"כ משום דה"א שהיה בשנה השלישית, ואי הוי אמרינן דבסתם יש מוקדם ומאוחר בתורה ממילא הוי אמרינן דהאי דחודש הראשון היה בשנה השנית כיון דכתיב בתריה בחודש השני בשנה השנית אע"כ דאפילו בסתם אין מוקדם ומאוחר:

✧ מאיר פנים ✧

הגמרא בפסחים (ו:): מקשה מדוע בתורה נכתב ציווי קרבן פסח (להלן ט א), רק אחר פרשתנו שנאמרה בחודש השני - הוא חודש אייר, אף שציווי עשייתו נאמר קודם לכן בחודש ניסן. ותירצה - 'אין מוקדם ומאוחר בתורה'.

והקשה המהרש"ל על דברי הגמרא, שאולי כל כלל זה נאמר רק במקום שמפורש בו הזמן, אולם במקום שנכתב בסתמא, המוקדם הוא אכן מוקדם אף בזמן, והמאוחר - אכן מאוחר בזמן יא.

ושמעתי מבן דודי הגאון רבי יצחק הלוי, שיש להוכיח שאין מוקדם ומאוחר אפילו בסתמא, שכן בפסוק שנאמר 'בחודש הראשון', לא היה צורך לכתוב שהיה בשנה השנית, שהרי הדבר היה ידוע ממילא, שהרי אי אפשר לומר שפסוק זה נאמר בעת יציאת מצרים - בשנה הראשונה, ועל כרחך י"ל שההו"א היתה שהיה הדבר בשנה השלישית, [ועל כן הדגיש הפסוק ואמר כי הדבר היה בשנה השנית], ואם נאמר שבסתם [כאשר לא נאמרה סיבה מיוחדת], אמרינן שיש מוקדם ומאוחר בתורה, א"כ לא היה טעם כלל לכתוב כי הדבר היה בחודש השני, שכן ממילא ידעינן שהחודש הראשון היה בשנה השנית, שהרי הפרשה המובאת בהמשך הספר אחר פרשה זו הינה 'בחודש השני בשנה השנית', ועל כרחך שאפילו בסתם אמרינן כי אין מוקדם ומאוחר בתורה.

אין מוקדם ומאוחר בתורה.

יא. ז"ל המהרש"ל שם: ג"ב יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דילמא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא היכא דאיכא הוכחה אבל בלא הוכחה וטעם למה אית לן למימר אין מוקדם ומאוחר.

את ארץ ישראל, חשש משה שמא יטו את תוצאות מניית ישראל שלא כראוי. ואמנם בעת מניית ישראל בפרשת פנחס מעיד עליהם הכתוב (שם פסוק ד) כי צורת המנייה היתה - 'כאשר צוה ה' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים', עיין שם.

אולם כאן היה צורך בבדיקה חזקה יותר, שהרי מלבד הצורך בבירור על כל א' כי אכן גילו הוא יתר על עשרים, היה גם צורך לבדוק כי כל אחד אף לא עבר את גיל ששים, שכן אף לעוברים גיל זה לא ניתן חלק בארץ, שנתחלקה רק ליוצאי צבא, ובשונה ממנין פרשת פנחס, שלא היה צורך בחקירה אודות העוברים את גיל ששים שכן אלו מתו במדבר ולא נכנסו כלל לארץ ישראל, כפי שהעידה התורה שם (להלן כו סד) על המנין שם - 'ובאלה [היינו במנין האמור בפרשת פנחס] לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני'^ט, ולכך היה צורך למנות אותם בבי מניינים, כאשר במנין הראשון מנה אותם משה - כלל ישראל יחדיו, ובמניין זה לא היה לאיש נגיעות לשנות את תוצאות המנין, ושבו ומנה כל שבט לבדו לצורך חלוקה בין כל א' וא' מבני השבט את נחלת ארץ ישראל, ועל כן במנין זה אמר הכתוב (להלן פסוק יח) 'ויתילדו על משפחותם' - שביררו את זמן לידת כל א' וא', לדעת גילם המדויק.

ט. ובהמשך הכתוב שם (פסוק סה): כי אמר ה' להם מות ימתו במדבר ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון.

י. ז"ל הגמרא שם: וניכתוב ברישא דחדש ראשון, והדר ניכתוב דחדש שני, אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב - זאת אומרת

ויש עוד רמז במ"ש 'במדבר סיני', וכן בסוף הפרשה (להלן פסוק יט) 'ויפקדם במדבר סיני', ענינו, כי לא קבלו את התורה עד שהיה ביניהם אחדות שלום, כמו שפירש רש"י בפ' יתרו (שמות יט ב) 'ויבאו מדבר סיני וגו' ויחן שם ישראל' - שהיו כולם כאחד, ורמז לדבר כי מספר מדבר סיני מספרו כמספר שלום, ואחז"ל (שבת פט). 'למה נקרא שמו סיני - שירדה שנאה לאומות העולם', דהיינו שנכללו ישראל באהבה ואחדות אמיתי ושנאה לאומות שהם נפרדים, והיינו דכתיב (תהלים כט יא) 'ה' עוז לעמו יתן' - דקאי על התורה, ואמר שם 'ה' יברך את עמו בשלום':

ב שאו את ראש וגו', במספר שמות כל זכר לגלגלותם. יש להבין הענין, שאחז"ל (יומא כג:) שאסור למנות, והטעם מפני שכל ישראל הם נפש אחת, כמו שפירש"י (בראשית מו כו) גבי 'שבעים נפש' דיעקב - מפני שהם דבוקים בה' אלהים חיים שהוא אחד ומיוחד, משא"כ באומות, כדכתיב (תהלים כג א) - 'יתפרדו כל פועלי און', כמו שמצינו גבי דור הפלגה, לכך כשמונים את ישראל עושין פירוד ביניהם וגורם למידת הדין עליהן, וכתיב (דניאל ג ט) 'יעקב חבל נחלתו' - כחבל הזה קשורים יחד;

❦ מאיר פנים ❦

אז נתן השי"ת את 'עוזה' - התורה הקדושה לעמו י"ח, [שלכאורה יש להבין לאור ביאור חז"ל את הקשר המשך הפסוק - 'ה' יברך את עמו בשלום' לתחילתו, ואולם לאור הקדמה זו יש לומר כי כוונתו היא כי בעת נתינת התורה לעם ישראל בירכס השי"ת ב'שלום' ובאחדות ביניהם]:

'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' לשורשם הכולל, כדי שלא ישלטו בהם הפירוד והדינים

ב שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' במספר שמות כל זכר לגלגלתם. ויש להבין [לשון 'נשיאת ראש' בעת המנייה יט]. והנה מבורר בגמרא (יומא כג:) שיש איסור למנות את ישראל כ, ולהבין טעם האיסור בפנימיות, יש לומר כי הנה כלל ישראל נחשבים כנפש אחת, וכמו שפירש רש"י (בראשית מו כו) על הפסוק שם המכנה את צאצאי יעקב אבינו 'כל הנפש הבאה ליעקב' בלשון יחיד, כי לפיכך כללם הכתוב בלשון כוון, לפי שהם דבוקים בהשי"ת שהוא אחד ומיוחד בתכלית היחוד כא, מה שאין כן אומות העולם, עליהם אמר הכתוב (תהלים צב י) 'יתפרדו כל פועלי און' - בלשון פירוד כרבים, וכמו שמצינו בדור הפלגה, אשר עונשם היה על ידי פירודם לאומות נפרדות.

ועל כן, נמצא כי עת שמונה את ישראל, כשכל א' נקוב

ויש עוד להוסיף רמז, על לשון הפסוק המדגיש כי מנין ישראל היה 'במדבר סיני' כ, וכן בסוף הפרשה (להלן פסוק יט) ששב ומדגיש 'ויפקדם במדבר סיני' כ, ובהקדים מה שאמרו חז"ל כי א' מתנאי קבלת התורה היה, שישורר בין ישראל שלום ואחדות, כמוכא ברש"י בפרשת יתרו (שמות יט ב) שביאר על הפסוק שם 'ויבאו מדבר סיני וגו' ויחן שם ישראל כנגד ההר' - שלשון יחיד המתייחסת שם כלפי ישראל מורה, כי כלל ישראל חנו שם - כאיש אחד בלב אחד' כ, ולפי זה, יש לרמוז בלשון הפסוק כי תיבות 'מדבר סיני' עולים בגימט' כמנין שלו"ם [376-], ובחז"ל (שבת פט). מוכא 'למה נקרא שמו סיני - שירדה שנאה לאומות העולם' ט, שביאור הדברים הוא, שכיון שנכללו ישראל יחד באגודה אחת באהבה ואחדות, נמצא לעומתם היפך הדברים באומות העולם שבהם שלטה השנאה והפירוד ט.

[ולו כוונת הכתוב שבבואו לדבר מעניין ספירת בני ישראל אמר כי היה זה במדבר סיני, לומר, כי בעת ספירת ישראל בכל מנין בפרטות לכל שבט ושבט, הדגיש כי מ"מ היו ישראל במצב של 'במדבר סיני', היינו באופן של אחדות גמורה ביניהם כ].

ויש לפרש בזה את דברי דוד המלך בתהלים (כט יא) - 'ה' עוז לעמו יתן', שפירשו חז"ל את פסוק זה על עת מתן תורה,

יב. עיין בחזקוני מה שביאר בזה באופ"א.

יג. ועיין במפרשים שם שביארו בזה באופ"א.

יד. ז"ל רש"י: ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד.

טו. ז"ל הגמרא: מאי 'הר סיני' - הר שירדה שנאה לאומות העולם עליו, ע"כ.

טז. כאן נוטה רבינו מפשט הגמרא לאור דברי הראשונים, כי השנאה שירדה לעולם היתה, שנאת השי"ת לאוה"ע עליו שלא רצו בקבלת תורתו.

יז. עיין בחת"ס (בתחילת הפרשה): במדבר סיני כ' בהפלאה גמטריא שלו"ם אע"ג שהמספר גורם פירוד מ"מ ישראל מתאחדים ונמשכים לראש אבותם הראשונים, עכ"ד.

יח. כמוכא בגמרא (ובחסים קטז).

יט. ועיין בכלי יקר (שמות ל יא) שביאר בלשון זו גבי מעשה מנייה באופ"א.

כ. ז"ל הגמרא: אמר רבי יצחק, אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב (שמואל א' יא יח) 'ויפקדם בבוק'. - מתקיף לה רב אשי וכו', אלא מהכא - 'וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים' (שם טו ד). אמר רבי אלעזר, כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר (הושע ב א) 'זהה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד'. רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר (שם) 'לא ימד ולא יספר'.

כא. ברש"י שם מבורר בלשון שונה מעט, וז"ל שם: מצאתי בויקרא רבה (פ"ד ו) עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן (בראשית לו ו) 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין

ואחז"ל (עץ חיים שער י"ג, פי"ב) שכל הדינין נמתקין בשרשן שכולו טוב בלא רע כלל, כמ"ש בפסוק (פ"ב) ג (ל) 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב', כי השורש העליון הוא בלא רע כלל.

ופרשנו בזה מה שאמרו בר"ה דף י"ט (ע"ב): הלכו והפגינו בלילה, ואמרו 'אי שמים, לא אחיכם אנחנו ולא בני אב אחד' וכו', ענינו, שהחזירו את הדינין לשורשן העליון ונמתקו.

ופרשנו בזה מש"ה (דברים לז לט-מ) 'אני אמית ואחיה' וגו' 'כי אשא אל שמים ידי, ואמרתי חי אנכי לעולם', היינו, כשמחזיר את הדינין לשורשם שהוא חיות האמיתי בלא מיתה, שכל מיתה הוא מצד הפירוד - כדכתיב (רות א' ו) 'כי המות יפריד' וגו'.

✧ מאיר פנים ✧

אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות קשות, ומספרת הגמרא שם, שאכן ביטלה מלכות הרשע בעקבות אותה הפגנה את גזירותיה, ולהבין את נוסח לשונם בזעקתם י"ל כ"ה, לאור ביאור דברינו לעיל, כי אף הרע מתמתק ע"י עלייתו לשורש, ועל כן בעת הזכרתם את שורש אותם אומות המרעים להם, באמרם 'לא בני אחד אנחנו', השיבו את הדינים לשורשם בו שרר הטוב הגמור, ועי"ז נתבטלה הגזירה.

ובזה אמרנו לפרש מאמרי הכתובים (דברים לב לט-מ) 'ראו עתה, כי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל'. כי אשא אל שמים ידי, ואמרתי חי אנכי לעולם', ויש להבין דברי הפסוק, א. בהקשר שבין פסוקים אלו וכוונת אומרו כאן כ"ו, ב. לשון הכתוב ככפל לשון 'אני אני הוא' כ"ו, ג. אומרנו לשון 'ראו עתה', שביאור הדברים הוא כי הודיע הכתוב, 'ראו עתה', הביטו בשורש צרותיכם, כי אף עתה 'אני אני הוא' - באמת מקור הכל ושורשו הוא השי"ת, ונעל כן אמר הכתוב ככפל לשון 'אני אני הוא', שבכל מקום 'אני' הוא, הן בעת הטוב כפי שהוא נראה בגילוי, והן בעת שהטוב אינו נראה בגילוי אלא הרי הוא בהסתרה, ועל כן אף כי נראה הדבר כי יש כאן ב' בחינות הא' של חיים ושניה של מיתה רח"ל, מ"מ שורש הדברים הוא אחד

במנין בפ"ע, אזי גורם לפירוד ביניהם, ובה גורם רח"ל למידת הדין לחול עליהם, וכבר העיד הכתוב (דברים לב ט) כי ישראל מכונים בשם 'עקב חבל נחלתו' - כדוג' החבל הקשור נימה בנימה, שרק על ידי צירוף הפתילים יחד בשזירה אחת, נעשה הוא למהות בפני עצמה.

והנה מבואר בספה"ק (עץ חיים שער יג פי"א) כי כל הדינים נמתקים ע"י עלייתם לשורשם, לפי שכל רע בשורשו הינו טוב גמור כ"ב, ויש להסמיק זאת למאמר הכתוב (איכה ג לה) 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב' כ"ג, [שלכאורה יש להבין מדוע אמר 'רעות' בלשון רבים, ואילו 'טוב' בלשון יחיד כ"ד] היינו כי בשורש הכל - 'פי עליון' - השי"ת, לא שייך כלל מציאות של רע, ושם מתגלה הטוב הגנוז בפנימיות שם, [ועל כן כינה הכתוב 'רעות' בלשון רבים לפי שיש שינוי בצורת קבלת הרע אצל כל אדם, כאשר לעתים הרע הנראה לעין הוא טוב אמיתי, והכל תלוי בשינוי מעשיו].

וביטוד זה, אמרנו לבאר את דברי הגמרא (ראש השנה יט). שהביאה מעשה בישראל שבהוראת חז"ל יצאו להפגין נגד מלכות הרשע רומי על גזירותיה לבטל מצוות התורה, ושם הביאה הגמרא כי בהפגנים צעקו היהודים בזה"ל 'אי שמים, לא אחיכם אנחנו, ולא בני אב אחד אנחנו, מה נשתנינו מכל

לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן 'נפש', לפי שהיו עובדים לאל אחד, עכ"ל.
כב. ז"ל שם: כבר ידעת כי מציאת הדיקנא כולו דינין, ועל ידו אתכפין דינין דלתתא, כי אין הדין נמתק אלא בשרשו, עכ"ל.
כג. פשטות כוונת הפסוק היא, כי אין השי"ת מכריח את מעשיו של הרשע או הצדיק לטוב ולרע, אלא הוא ית' נותן את הבחירה בידי האדם לבחור במעשיו לטוב ולמוטב. רבינו מפרש באופ"א פסוק זה, כי אין השי"ת מביא רעה על האדם כלל, ושורש הרע אף הוא בטוב. לתוספת ביאור דבריו רבינו, העתקנו כאן מחידושי בהפלאה (כתובות ח:): שכתב וז"ל: הנה אמרו חז"ל (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה', פירוש - בשמחה. ועוד אמרו (שבת פח:): 'השמחים ביסורין עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. ענין שמחה זו בהאמין האדם מה שאמר הכתוב 'מאת ה' לא תצא הרעות והטוב, מה יתאונן אדם חי' וגו', שהשי"ת אין בו שינוי ח"ו והוא טוב ומטיב לעולם, אלא שהשינוי מצד מעשה האדם מה שהוא ענין טובתו, דאם אינו ראוי

לכך חובתו היא טובתו, כמ"ש (בראשית ב יז) 'ביום אכלך ממנו מות תמות' - דכיון שאכל מעץ הדעת אין לו תקנה להיות חי אלא ע"י מיתתו בהפשטת חומר הזוהמא שהוטל בו. וז"ש הכתוב (תהלים ל ד) 'ה' העלית משאול נפשי חיינני מירידי בור', שירידת הבור היא חיינו דאל"ה לא ה' בא לחיות האמיתי, וכשקבלו התורה ובאו לחיות האמיתי שכלתה זוהמתן, נאמר (תהלים פב ו) 'אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם' ולא תצטרכו למות אך חבלתם מעשיתם לכן 'כאדם' הראשון 'תמותו' כי אין תקון זולת זה, לכן אמר 'הרעות' לשון רבים ו'הטוב' לשון יחיד כי הטוב הוא הפשוט מאת השי"ת היחיד ומיוחד, אבל הרעות הוא לפי שינוי המקבלים.
כד. עפ"י רבינו בהפלאה (שם).
כה. ועיין במהרש"א (שם ח"א ד"ה לא אחיכם) שביאר בזה באופ"א.

כו. ועיין באלשיך שם שביאר הדברים באופ"א.
כז. עיין רש"י שם שביאר את כפל הלשון, וז"ל: אני אני הוא - אני להשפיל ואני להרים, ע"כ.

ולכך כשצוה הש"י למנותם אמר 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' - דהיינו שישא אותם לשורשם שהוא אחדות האמיתי.

ורמז לדבר כי מספר 'בני ישראל' הוא 'תר"ג', ובהעלותם לשורשם כל א' עולה לאלף, הרי שש מאות ושלשת אלפים.

וכבר כתבנו בפרשת תצוה בעובדא דגר (שבת 66). שגייר הלל ע"מ שתלמדני כל התורה כולה על רגל אחת, ואמר לו 'כל מה דסני לך' וכו', שענינו שכל התורה כולה כוללה ב'אהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט יט), כי התורה אף על פי שמתחלקת בתרי"ג מצוות שורשה אחד, וכן ישראל בהחזירים אל שורשם הוא אחדות האמיתי עם התורה.

✧ מאיר פנים ✧

אלפי ישראל כאן [- 603,000] כט, שע"י העלאת בני ישראל [אל בחי' כת"ר ע"י בחינות המוחין של חכמה ובינה כאשר נבאר], נמצא מס' כל א' עולה לאלף - שורש כל א' וא'.

אף בתורה מצאנו שבהעלאתה לשורש מתחברת היא לענין א' - האחדות האמיתית

והנה כבר ביארנו בעניין זה בפרשת תצוה^ל את המעשה המבואר בגמרא (שבת לא.) בגוי שהתבקש להתגייר ע"מ שילמדוהו את התורה על רגל אחת, ובבואו לפני הלל, אמר לו הלל כלל 'כל השנאוי עליך, לא תעשה לחברך', והוסיף, זוהי כללות התורה, ואילו את פירושה [שאר מצוות התורה], לך עתה ללמוד לא'. [והדברים תמוהים, מדוע החשיב הלל את מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' כ'כללות התורה' ל"ב], וביארנו שם דברי הלל, כי כל התורה, אף שמתחלקת לתרי"ג מצוות, מ"מ

והוא הטוב האמיתי], ובכח הבחנה זו, זוכה הוא לחיבור עם החיות האמיתית, [ה"ה היא הדביקות בהש"ת - מקור החיות, כלשון הכתוב 'ואמרת' חי אנכי לעולם], שם הכל הוא חיים וטוב היפך המיתה. ובעת החיבור לשורש זה, זוכה האדם להסיר מעליו את טומאת המיתה, שכן כל מיתה הרי היא בבחינת פירוד, [שנפרד משורשו בקדושה, ועי"ז נפסקת חיותו], וכמו שאמר הכתוב (רות א יז) 'כי המות יפריד' וגו' כח.

ועל כן, עת שצויה הש"ת למנות את ישראל, נקט בלשון 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל', היינו, שבעת מנייתם ישאו אותם לשורשם, מקור האחדות האמיתי בו אין פירוד כלל, ועי"ז לא ישלטו בהם הדינים כלל.

ויש לרמוז ענין זה גם במספרם של בני ישראל עצמם, כי תיבות 'בני ישראל' עולים כמנין תר"ג [- 603], כדוג' מניין

הגבורה שמענו שהיא בחינת בינה, לכך אמר לו בלשון ל"ת כל דסנאי לך לחברך לא תעביד אף שואהבת לרעך כמוך הוא מ"ע מ"מ בקבלת השומע הוא עשה ול"ת ויש בזה רמז מ"ש על רגל אחד כי חכמה הוא שם הוי' במילוי יוד"ין מספרו ע"ב ובינה הוא בשם אהיה במילוי יוד"ד הוא מספר קס"א (ע"ח שער טו פ"ו) ושניהם מתאחדים במספר רגל] וז"ש ואהבת לרעך כמוך שהם תרי ריעין דלא מתפרשין, ועי"ז אמר בן עזאי שיותר כלל גדול בתורה האחדות האמיתי עצמו, וזהו ספר תולדות אדם הקדמוני שהיה כלול כל הנשמות עד סוף כל הדורות. ויש לפרש בזה מש"ה (תהלים לד ד) 'גדלו לה' אתי' פירוש דעיקר גדלות שמו כשכל ישראל מתיחדים באחדות האמיתי היינו כשאתה אתי עמי באחדות אחת, אבל כשאנחנו יחדיו אינו אלא רוממות שמו יתברך ואין כאן מקום להאריך יותר.

לא. ז"ל הגמרא שם: שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו - גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשנאי עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואיך - פירושה הוא, זיל גמור, עכ"ל. וברש"י שם: דעלך סני לחברך לא תעביד - ריען וריע אביך אל תעזוב' (משלי כו ז) - זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאי שיעבור חברך על דברך. לשון אחר, חברך ממש, כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות. איך - שאר דברי תורה. פירושה - דהא מילתא הוא, לדעת איזה דבר שנאי זיל גמור ותדע.

לב. ועיין במהרש"א שם (ח"א) שביאר הדברים באופ"א.

כח. פשטות לשון הכתוב היא, כי רות נשבעה שרק המות יפריד בינה לחמותה, אולם בזה"ק (תיקו"ז סח.) פירש זאת כעין דברי רבינו. כט. ועיין בבעה"ט (שמות ל יב) שכתב: תשא את ראש בני ר"ת עולה כמנין תר"ג שכן היו האלפים של ישראל - שש מאות אלף ושלשת אלפים' (שם לח כו). וכן בני ישראל עולה תר"ג.

ל. לפנינו בפרשת תצוה (שמות כו כ) ביאר רבינו מעשה זה באופ"א, אמנם בפרשת קדושים (ויקרא יט יח) האריך רבינו לבאר מעשה זה, וכתב: ואהבת לרעך כמוך וגו'. בת"כ ר"ע אומר - זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר - זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה. יש לפרש ע"ד מה שאמרת לפרש הא דאמר בשבת (לא.) שאמר גר אחד גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשנאי עומד על רגל אחד, ואמר לו הלל כל מה דסנאי לך לחברך לא תעביד, פירש'י ואהבת לרעך כמוך. ענינו כי נשמות ישראל כולם כלולים בכנסת ישראל, וכן התורה כולה כנוסה כלולה באנכי ה' אלהיך אלא שמסתעפים לענפים רבים, וכן נשמת ישראל, וכשאדם מדבק בשורש כמו שנאמר (דברים ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם' - הוא מתדבק בשורש התורה שהוא אחדות, והוא מש"ה (תהלים סב יב) 'אחת דבר אלהים, שתיים זו שמעתי', דאע"פ ששמעו אנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד מפי הגבורה, מ"מ אחת דיבר אלהים שיצא הדיבור מאחדות האמיתי, אבל כ'שמעו ישראל' שהוא לשון הבנה, וא"א להבין אלא ע"י התלבשות הדיבור בחכמה ובינה, שגם הם בחינת אחדות, כמ"ש בזה"ק (ח"ג ד.) 'שהם תרי ריעין דלא מתפרשין, מ"מ הם בחינות עשה ול"ת, וזהו אנכי ולא יהיה לך, וז"ש שתיים זו שמעתי כי עוז לאלהים פירוש מפי